

HANS KLOOS

SCHAAP
VAN DE
SLAPERS

Ik kon niet van die engel afblijven. Ik had je niet wakker willen maken.

Aan je halskettinkje.

Wees maar niet bang. Ik ben hier al vaker geweest.

Jij bent 5905883, maar dat doet er al lang niet meer toe. Ooit was dat wel zo. Toen gingen er achter die cijfercombinatie nog allerlei andere cijfers schuil. Cijfers waarvan het de vraag was of ze wel klopten. En als dat niet zo was, nam mijn werk een aanvang. Dan ging ik op onderzoek uit.

Ik ben begonnen in de tijd dat we nog weinig gegevens tot onze beschikking hadden. We werden meestal pas ingeschakeld als mensen bij een standaardcontrole al te ingewikkelde verhalen gingen ophangen, verhalen waar ze zichzelf in verstrikten.

Of als er een brief kwam natuurlijk, een brief van de buren, of van voormalige liefdes. Het is vreemd, maar soms was ik het instrument van iemands wraak.

Een enkele keer moest ik op bezoek bij een aangever. Zo vaak kwam dat trouwens niet voor, want de meesten blijven liever anoniem. Maar wanneer iemand eens niet ondertekende met ‘de overbuurman’, ging ik informatie inwinnen. Ik vroeg nooit naar de motieven voor de aangifte. Toch waren ze na afloop van het gesprek zo klaar als een klontje. Er vielen woorden als ‘oplichters’, ‘er klopt iets niet’, en ‘rechtvaardig’.

Dat laatste was het vooral niet, zei de aangever dan.

Hij van de overkant stapt elke ochtend in zijn chique Citroën. Half zes ‘s avonds komt ie weer thuis en ondertussen maar van onze centen leven. Dat kan gewoon niet, het is niet rechtvaardig.

Dat is het inderdaad niet, maar daar ging het niet om. Waar het om ging, was dat zij zich aan de regels hielden en hij van de overkant niet. Ik ben er trouwens nog steeds niet achter of jij je nou wel of niet aan de regels houdt.

Bij ex-geliefden was het nog simpeler. De informatie die zij verstrekten, klopte meestal als een bus. Alleen hadden ze het over ‘dat teringwif’ of ‘die klootzak’. Hun rechtvaardigheid had een heel particulier karakter.

Mij was het evenmin te doen om rechtvaardigheid, geef ik toe. Als iemand me naar mijn werk vroeg, nam ook ik dat woord vaak in de mond, maar eerlijk gezegd hield het me niet bezig of het recht zijn loop kreeg. Ik was gewoon verzot op het speurwerk.

Dat is geen detectivewerk, althans niet zoals ik dat uit een paar pockets ken – ik ben geen liefhebber van het genre, jij wel heb ik gezien. Ik construeer niet uit een paar details het hele verhaal. Die paar gegevens zijn het begin, maar het gaat verder. Ik wil eerst alle feiten op een rij hebben.

Mappen vol heb ik van sommige mensen. Ik herinner me 4883912, een hele archiefla heb ik gevuld met de gegevens die licht zouden kunnen werpen op het patroon van Eppo

Pleinman en zijn vrouw Hanneke. Na zeventien maanden had ik door hoe ze het aanpakten. Uiterst ingenieus, maar toch niet sluw genoeg om mij buiten de deur te houden. Zelfs nu ben ik er nog trots op dat ik die twee heb gepakt.

Met die chaos aan gegevens voor mijn neus begon dan het eigenlijke werk. Ik las alles in een dag door, nam het mee naar huis, legde alles in een brede U-vorm op tafel en ging koken. Bij voorkeur iets lichts vergezeld van een even lichte wijn; een lamsbiefstukje, een knapperige salade en een simpele Listel Grain de Gris bijvoorbeeld. Ik trok de fles open en zette alles op tafel in de open mond van de U. Ik at smakelijk en zat de hele avond aan tafel, omringd door de feiten van iemands praktijken.

Sommige avonden sloeg ik wel eens een map open, maar meestal liet ik ze dicht. Ze zien was genoeg. Het rangschikken hoefde nog niet.

Ik zat gewoon te zitten en te kijken en liet de hele stoet door mijn hoofd heengaan. Traag als een leger termieten op de terugtocht van een plundering – zo kon ik elk minuscuul detail in me opnemen. Of blind voortdenderend als een kudde gnoes op de vlucht voor een steppenbrand, om deel te worden van die grote stroom.

Toen ik aan jou begon, heb ik me overigens bezondigd aan een grote malse biefstuk en me het hoofd op hol laten brengen door een koppige Barolo uit '99 .De gnoes volgen lukte nog wel die avond, de termieten kreeg ik niet echt in mijn vizier. Dat moest ik de volgende ochtend nog eens overdoen.

Maar gewoonlijk nam ik alles weer mee naar mijn kantoor en begon ik aantekeningen te maken op archiefkaarten. Als mijn chef kwam kijken, zei ze steevast: Zo, weer aan het kwartetten?

Ik heb wel eens geprobeerd haar uit te leggen hoe ik te werk ging. Halverwege onderbrak ze me. Ze had er geen tijd voor.

Maar, zei ze, ik vertrouw je.

Logisch want al werkte ik langzaam, mijn zaken waren altijd waterdicht. Vroeger werd ik vaak gecompimenteerd met mijn eindrapporten.

Het begon natuurlijk met iemands dossier. Dat nam ik altijd even door met de desbetreffende medewerker, dan ging ik eventuele tips na en vervolgens stelde ik een plan op. Of ik

besloot de zaak weer terug te geven als het me niet de moeite waard leek.

Eerst was dat nooit een probleem, de laatste tijd drongen ze sterker aan om toch een klein onderzoekje te doen. Het beleid verstrakte. Dat zul jij ook wel gemerkt hebben.

Zo'n plan, een plannetje eigenlijk, behelsde twee dingen. Ik moest inventariseren welke informatie ik nog nodig had en hoe ik daaraan kwam. Het eerste stelde me zelden voor een probleem, het tweede, het grote vergaren, kon tijdrovend zijn en vreemde situaties opleveren. Posten behoorde tot de standaardprocedures.

Ik heb het moeten leren, wachten. Het is, op slapen na, de simpelste activiteit van de mens, maar ook de moeilijkste. Niet het wachten op een afspraak, of bij de dokter, wanneer je de tijd kunt doden met lezen of praten. Dit wachten kent geen terwijl of ondertussen. Dit is het wachten van wakker zijn en waarnemen. Al het andere moet je buitensluiten. Anders is de kans groot dat waar je op wacht, gebeurt zonder dat je er erg in hebt.

Een krant, de radio, moeten pissen, dat zijn zaken die eenvoudig zijn uit te sluiten. Het grootste gevaar voor het

wachten zit in je eigen hoofd. Oog en oor zijn zo makkelijk te verleiden.

Het was hoogzomer, begin augustus. De man die ik in de gaten moest houden, woonde toevallig in dezelfde straat als mijn broer, de man op 32, m'n broer op 28. Hij was op vakantie en had me gevraagd of ik voor zijn kat wilde zorgen. Ik kon dus zonder enig probleem als zoveel anderen in het voortuintje gaan zitten en rustig bekijken wat er twee deuren verder gebeurde.

De kat lag de meeste tijd uitgestrekt als een sloom fotomodel naast mijn stoel in de zon. Zo nu en dan liep ze loom het huis in om wat te eten of te drinken.

Op nummer 32 gebeurde niets opzienbarends. Er zat niemand buiten, maar af en toe klonken er flarden muziek uit de open ramen. Het honkebonken van Tom Waits en, als ik het goed hoorde, de ijle gezangen van Orlando di Lasso. Vreemde klanken in die snikkende hitte.

De kat stond op, liep richting deur, maar hield vlak voor de drempel halt toen er ineens een luid spinnen klonk. Op de smalle strook groen die de straat in tweeën deelde, zat een jochie van een jaar of elf onder een boom.

Hij keek naar de kat – aan mij schonk hij geen aandacht – en de kat keek naar hem. Hij had zijn mond dicht, maar het was overduidelijk zijn lichaam dat het geluid voortbracht.

De kat sloop als een buikschuiver naar de stoeprand waar ze zich langzaam oprichtte, haar ogen en oren onafgebroken gevestigd op het Marokkaantje onder de boom. Ze zette zich op haar achterpoten, krabde zich achter haar linker oor en trippelde pardoes de straat over. Ze drentelde om hem heen, schurkte zich achter hem tegen de boom en sprong op zijn schoot.

Tot dan had hij geen vinger naar haar uitgestoken. Nu tilde hij haar kopje op met zijn rechterwijsvinger en streefde haar een keer van kop tot kont met zijn linkerhand die hij daar liet rusten. Op zijn beurt schurkte hij zijn schouderbladen tegen de boom. Toen ontspande hij zich weer en sloot zijn ogen.

Het was een ogenblik vreemd stil, alsof er een glazen stolp over ons heen was gezet. Even later klonk er weer luid gespin, deze keer onmiskenbaar van de kat. Hoewel ik het vanuit mijn klapstoeltje niet echt kon zien, wist ik dat ze allebei sliepen.

Maar hoe lang ze daar hebben zitten slapen, weet ik nog steeds niet. Toen ik eindelijk mijn blik weer van hen losmaakte, waren twee deuren verder de ramen gesloten en de

auto, een oude roze Kadett, was in geen velden of wegen
meer te bekennen.

De volgende dag zit ik weer in het tuintje. 5883590 staat onder de kap over zijn motor gebogen. Boven zijn spijkerbroek heeft hij vreemd genoeg een hagelwit, gestreken overhemd aan, zelfs de mouwen zijn niet opgerold. Zo nu en dan kruipt hij achter het stuur en probeert te starten. Veel haalt het niet uit.

Na zo'n vier, vijf vruchteloze pogingen kijkt hij om zich heen. Zijn ogen blijven op mij rusten. Hij komt naar me toegelopen. Snel sla ik mijn notitieboekje dicht.

Of ik hem even kan helpen.

Hij heeft een vriendelijk misschien wel mooi gezicht, zijn overhemd is nog schoon.

Ik zeg dat ik weinig verstand van auto's heb, wat niet helemaal waar is. Hij laat zich er niet door uit het veld slaan.

Ik hoef alleen maar te starten, dan kan hij tenminste zien wat er dan wel of juist niet gebeurt onder die kap.

Ik kan zo gauw geen andere uitvlucht verzinnen en slof achter hem aan. Als er niets anders opzit, moet ik ook maar kijken of ik iets te weten kan komen.

Zijn papieren liggen open en bloot onder de voorruit. Uit zijn zicht achter de openstaande motorkap bekijk ik ze snel onder het starten. Alles lijkt in orde, alleen staat de auto niet

op zijn naam, maar op naam van een ander, een vrouw. Mijn geheugen maakt een notitie van naam en adres.

Hij vraagt of ik het zakje wil pakken dat onder de rechterstoel ligt. Nieuwe bougies.

Laten we hopen dat dat het is, zegt hij.

Dat zou mooi zijn, zeg ik, terwijl ik weet dat het daarmee verholpen is.

Hij vervangt de oude door de nieuwe bougies en vraagt me nog eens te starten. Achter het stuur zit een memootje geplakt met een telefoonnummer. Ook dat sla ik op. Ik heb altijd een goed geheugen gehad voor getallen, heel handig in dit werk.

Door de straat klinkt het oude vertrouwde geluid van een Kadett-motor. Mijn ouders hadden er vroeger ook een. Grijnzend staat mijn verdachte naar de auto te kijken terwijl hij zijn handen afveegt aan een poetsdoek.

Pilsje, vraagt hij.

Ik zeg geen nee, zeg ik.

Liegen is nooit mijn sterkste kant geweest. En als ik het al doe, hebben de meeste mensen het meteen door. Maar ik heb bij mijn onderzoeken wel iets anders geleerd. Een paar kleine waarheden zijn vaak al genoeg. Niemand die zich dan nog druk maakt om het hele verhaal.

Nee, je hoeft me niet te corrigeren met wat je op de universiteit hebt geleerd. Dat de waarheid niet bestaat, of op zijn minst niet achterhaalbaar is, weet ik ook wel. Maar in de praktijk van alledag kunnen we vaak genoeg constateren of iets klopt of niet.

Zo weet ik zeker dat het beeld dat het gestreken overhemd met zijn roze Kadett van mij had niet in overeenstemming was met de werkelijkheid.

We zaten, elk een pilsje in de hand, in zijn voortuintje. En in dat anderhalve uurtje deed hij zichzelf in zijn onwetendheid de das om. Hij vertelde in ieder geval genoeg kleine waarheden om een duidelijk beeld te krijgen van zijn fraude.

Misschien kwam dat door mijn vragen. Mijn belangstelling is niet die van een aanklager, ik ben gewoon nieuwsgierig. Ik heb een speurneus, zoals ik al zei. Als scholier wilde ik journalist worden.

Mijn rapport opstellen ging wat langzamer dan gewoonlijk. Geef nooit je bronnen prijs. Dat is een ongeschreven wet in de journalistiek. Gelukkig vraagt ook zelden iemand hoe wij aan onze informatie komen. En van onrechtmatig verkregen bewijs heeft de Dienst nog nooit gehoord.

Ik had op mijn kantoor een gigantisch metalen bord aan de muur laten hangen, drie-zestig bij een-zeventig was het. Daarop begon het grote rangschikken. Als ik een pak archiefkaarten had volgeschreven, kleefde ik ze met van die kleine magneetjes aan het bord. Na een half jaar had ik daar een magnetisch vlooienspel voor gekocht. De verschillende kleuren gebruikte ik om onderverdelingen te maken, een structuur aan te brengen.

Daar dacht ik niet echt bij na. Niet dat het puur toeval was hoe ze daar op het bord kwamen. Het was meer het gevolg van de avond ervoor. Dat zitten staren naar die mappen, die U-bek vol gegevens, en een goeie nachtrust – soms ging ik nog even ergens wat drinken.

Ik stel me vaak voor dat een filmregisseur, of nee een cutter zo werkt. Hij kijkt naar al dat geschoten materiaal – de rushes heet dat geloof ik – hij gaat slapen en de volgende dag gaat hij echt aan de slag, niet met een idee in zijn hoofd maar met een manier van denken, een manier van kijken die hij zich de vorige dag heeft eigen gemaakt.

Zo werkt zo iemand volgens mij. Laatst zag ik die ene film weer, met Robert DeNiro en Harvey Keitel. En Jody Foster. Taxi Driver heet ie en...

Ik dwaal af. Maar dat was hoe het bij mij werkte, wanneer ik de kaarten tegen het bord kleefde. Als ik klaar was ging ik zonder er nog naar te kijken een kop koffie drinken in de kantine. Dan rookte ik ook een sjekkie.

Daar ben ik mee opgehouden, toen ik merkte dat ik 's nachts soms zo naar een sjekkie kon verlangen – 's nachts roken kon niet, dan zou ik me verraden. Slapende mensen worden vaak wakker van rook, vooral als ze dromen. Een oud instinct, vermoed ik, de angst van het dier voor vuur.

Terug op mijn kantoor keek ik dan voor het eerst naar het volle bord. Ik parkeerde mezelf in mijn bureaustoel, voeten op een uitgeschoven la, en keek vanuit mijn ooghoeken naar de muur. Eigenlijk leek het nergens op. Dergelijke structuren zie je nergens anders.

Mensen die ik er wel eens over vertel, hebben er meestal een verkeerde voorstelling van. Die denken aan stambomen of aan van die diagrammen van bedrijfsorganisaties. Maar dat zijn altijd piramides, langgerekt of platgedrukt, in ieder geval steevast smal aan de top en naar de basis toe steeds meer uitdijend. Soms leidt dat tot wanstaltige verhoudingen, maar het wordt nooit onoverzichtelijk.

Wat er op mijn bord verscheen, was van een heel andere orde.

Meestal kon ik 's middags mijn voorlopig rapport al schrijven en hoefde ik voor het eindrapport alleen maar de typefouten te verbeteren. Dat waren er vaak wel veel. Zo zorgvuldig en rustig als ik mijn onderzoek deed, zo gehaast en onoplettend zat ik te typen.

Het ging wel beter toen ik een PC kreeg met spellingscorrectie, maar die haalt niet alles eruit. Dat weet jij net zo goed.

Ik heb dat hele gedoe met het bord en de kaarten ook een paar maanden langs de weg van de informatica gedaan. De computerprogrammeur van de Dienst had lucht gekregen van mijn methode en ging op een middag op mijn bureau zitten.

Ze hoorde me nauwgezet uit en zei na anderhalf uur: Ik ga jou digitaliseren.

Ze ging een programma voor me maken. Het idee was dat ik daarmee sneller kon werken, vooral doordat allerlei

gegevens niet steeds opnieuw uitgetikt hoeften te worden.
Had ik er baat bij hebben, dan mijn collega's misschien ook.

Hetty was echt enthousiast. Ze kwam zelfs 's avonds bij me langs om alles nog eens door te nemen. Gewapend met haar laptop struinde ze mijn woning binnen. Het was winter, droog, koud en helder.

Stevig en kort van stuk als ze was, zag ze eruit als een gewatteerd kamerolifantje. Terwijl ze de bovenste verpakingslaag van zich afpelde en vertelde dat de meeste computerfouten mensenfouten waren – gegevens werden vaak verkeerd ingevoerd – begon ik aan meer te denken dan het verwerken van gegevens. Ze had inzicht en plezier in hoe ik werkte, en herfstbruin haar met één slag naar binnen tot vlak boven haar kaaklijn. Ik kreeg een vermoeden van zachte perenborsten onder haar grasgroene trui.

Ze bleef niet slapen die eerste avond. Maar toen ze drie weken later op een vrijdagmiddag nonchalant de eerste versie van het programma op mijn bureau deponeerde, eindigde de dag met een lange, luidruchtige viering in haar bed.

NET 1.0 had ze haar programma gedoopt en we maakten grapjes over hoe ik er mensen mee kon vangen, en hoe zij mij gestrikt had. Flauw en voor de hand liggend, maar daar stoorden we ons geen van beide aan.

Ze was goed in haar werk en in bed. Dat laatste terrein beheerste ze geloof ik beter dan ik.

We experimenteerden verder, samen en aan het programma. Ik beschreef onze verhouding wel eens in termen van het zoveelste versienummer van NET. We kwamen tot 6.2.

Er was weinig op aan te merken. Het enige probleem was dat het even weinig opleverde. De dataverwerking ging inderdaad veel sneller, maar in de zo helder ogende schema's die uit de printer schoven, kon ik slechts zelden de structuren ontdekken die ik op mijn vertrouwde metalen bord had gezien.

Ik weet het aan het programma, Hetty aan mijn ongedigitaliseerde kijk – zo noemde ze het – op de dingen. Misschien had ze gelijk, had ik het nodig om languit met mijn voeten op een la vanuit mijn ooghoeken naar het bord te gluren.

Twee maanden later vertrok ze naar Dublin. Microsoft had een ander programma onder ogen gekregen dat ze voor de Dienst had geschreven. Dat had nogal indruk gemaakt en ze boden haar een baan aan. Ze mocht op hun Europese hoofdkantoor nieuwe programma's gaan ontwikkelen. Het

werk, de uitdaging, het geld, de verandering, misschien zelfs
het land, alles lokte haar.

De laatste nacht dat we bij elkaar waren, heb ik amper geslapen. Niet uit verdriet of woede dat ze wegging. Onze verhouding was teveel gebaseerd op ons programma. Toen NET voor mij niet bleek te werken, vielen er ook gaten in het weefsel dat ons verbond.

Ik heb liggen kijken hoe ze sliep. Het afscheid van de ogen, heb ik ooit ergens gelezen. Vroeger keek ik ook wel eens naar mijn broertje – we sliepen op één kamer. Soms werd ik wakker uit een nachtmerrie en dan lag daar aan de andere kant van de kamer mijn broertje te slapen. Zien hoe hij sliep, had altijd een...

Het vertroostte me, als je dat oude woord kent. Er stond laatst in de krant dat veel studenten niet wisten wat 'kerstenen' betekende.

Maar het is vreemd dat vertroosting kan leiden tot verwarring.

Ik heb veel geleerd van mijn nachtwerkertje.

Ik weet nog: de tip kwam op dezelfde dag als de eerste brief van Hetty uit Dublin, die ook de laatste bleek te zijn, op dat kaartje na. Het was een overbuurvrouw deze keer. Deze dame dacht niet aan anonimiteit, want ze stelde zelfs haar voorkamer ter beschikking. Een oude weduwe te midden van haar herinneringen aan een zwaar leven. Een overtuigd socialiste die me steeds om de oren sloeg met woorden van de oude Drees.

Ze stond vierkant achter de verzorgingsmaatschappij. Bezuinigingen daarop waren haar een gruwel, maar haar ogen begonnen vuur te spuwen wanneer ze begon over 'die kortzichtige klaplopers die misbruik maakten van een mooi stelsel'.

Ze was de enige in al die jaren die werkelijk handelde uit morele verontwaardiging. Zij had het niet over rechtvaardigheid, maar daar ging het haar wel om. En volgens haar was haar overbuurman zo'n klaploper.

Zwart werk is er in alle soorten en maten en hij deed het zwartste. Van achter de vitrage van Rosa Spier – soms kan ik het niet laten om iemand een bijnaam te geven. Ook jij hebt er een, maar die hou ik nog even voor me – vanachter Rosa

Spiers vitrage dus kwam ik weinig te weten van mijn nachtwerkertje. Hij moet toevallig een heel rustig weekje hebben gehad, want na vijf dagen posten was me nog niets opgevallen.

Het leek erop dat hij zich zoals zo veel cliënten van de Dienst stierlijk zat te vervelen. Zo te zien kwam hij altijd laat zijn bed uit en zat hij de godganse dag tv te kijken. Het schijnsel van de buis flikkerde in ieder geval elke dag vanaf een uur of half twaalf door de voorkamer en dat deed het nog als ik om half zes wegging.

Rosa begreep er ook niks van en naarmate de week verderde putte ze zich uit in steeds meer verontschuldigen.

Zaterdags loop ik er in mijn vrije weekend toevallig langs op weg naar de Surinaamse toko verderop. Staat de deur naar een, twee en drie hoog open. Terwijl ik het trapgat in gluur, schiet er een klein blond meisje onder mijn arm door de trap op. Op één hoog aangekomen staat ze stil. Ik zie alleen haar onderlijf nog en hoor haar de sleutels in de deur steken.

Dan verschijnt ineens haar hoofd ter hoogte van haar knieën en roept ze: Moet je soms bij Tomas wezen?

Ik knik vaag van ja en bedenk meteen hoe stom dat is. Straks is hij thuis en sta ik daar: Dag, ik ben inspecteur van de DWI. Ik wou u een paar vragen stellen.

Zoiets gebeurt wel eens, maar dan pas als je eigenlijk al alles weet, en ik weet nog niets.

Hij komt morgen weer thuis, zegt dat hoofdje naast de knieën ondertussen. Maar als je wil mag je wel even een briefje bij hem op tafel leggen.

Graag, zeg ik, al realiseer ik me dat dit ook niet zonder risico is.

Ze trekt de sleutels weer uit de deur en stormt voor me de trap op naar drie hoog waar ze met een andere sleutel van dezelfde bos het slot opent.

Binnengekomen wijst ze naar de tafel waarop een pen en een kladblok liggen en zegt: Doe je de deur weer achter je dicht? Ik ga *Star Trek VII* op de video bekijken.

Voordat ik iets kan zeggen of vragen, valt de deur al in het slot en hoor ik haar de trap weer afdenderen.

De kamer waar ik sta is vrij kaal, een ronde zwarte tafel, vier buisstoelen met rieten zitting, een blauwgroen bankje en voor het raam een witte hangmat. Maar van het stalen open wandmeubel tegenover het bankje straalt de luxe onmiddellijk af, vooral van wat erin staat. Een breedbeeldtelevisie, een van de nieuwste dvd-recorders, een complete B&O hifi-set, een zo te zien gloednieuwe PC, een laserprintercopiërcanner, een fax en rijen cd's en dvd's. En dan vergeet ik bijna nog de laptop naast de vier afstandsbedieningen op het bankje.

Er zijn duidelijk nog meer inkomsten dan alleen de uitkering. Die apparatuur vertegenwoordigt bij elkaar toch gauw zo'n vijf jaar RWW.

Ik heb vaker zo in kamers gestaan. Vooral in het begin toen mijn chef me er nog wel eens lukraak oprit stuurde. Maar dan zat er iemand op dat bankje. Iemand die mij nooit zou vragen om te gaan zitten. Iemand die strak voor zich uit keek naar Oprah Winfrey en haar studiegasten op een oude tv in een ikea-wandmeubeltje. Daar keek ik dan meestal ook naar terwijl ik m'n vragen stelde.

Overburen en achterburen zagen misschien een medewerker technische dienst van de woningbouwvereniging in mij, met mijn notitieblok in mijn hand. Ze hadden me elke kamer in en uit zien gaan, hoe ik in het kastje onder de gootsteen had zitten snuffelen, de natte cel had geïnspecteerd en een vorsende blik door de slaapkamer had laten gaan. Maar ik had niet gekeken naar afbrokkelend stucwerk achter het bed, naar schimmelplekken in de douche of een lekkende afvoer in de keuken, al viel mijn oog er vaak op.

Ik had geconstateerd of er een pakje condooms naast het bed lag, de inmiddels spreekwoordelijke tandenborstels op de wastafel geteld – een keer waren het er acht, soms zag ik er geen een – en gekeken of de favoriete verbergplaats van ons volk gevuld was met afwasteiltjes en schoonmaakmiddelen of dat er nog iets meer lag. Wasmanden heb ik omge-

keerd op zoek naar mannenonderbroeken tussen jurken, beha's en blouses. Of omgekeerd, ja.

En dan stond ik daar midden in de woonkamer met mijn notitieblok in de hand en stelde ik mijn vragen. Soms over die onderbroeken of dat kasboekje uit het gootsteenkastje, vaker moest ik vragen naar de gegevens die ik al had. Meer was er niet te vinden.

En ondertussen keek ik, keek de man of vrouw op de bank strak naar het tv-scherm. Alsof de schrijver van een boek over rancuneuze ex-echtgenoten ons werkelijk iets te vertellen had.

Ik heb het één keer gedaan, mijn verontschuldigen aangeboden. Bijna had de mooie oude Poolse een ambulance moeten bellen, maar haar marmeren tafelaansteker vloog rakelings langs mijn hoofd de slaapkamer in waar hij, als ik het me goed herinner, op een stapel gestreken wasgoed landde.

Het overkwam me ook wel eens dat ik de man – bij vrouwen had ik dat nooit geloof ik – dat de man op de bank ineens heel klein leek te worden. Alsof ik vanaf een groot balkon op hem neerkeek, nee meer alsof ik zelf plotseling

uitgroeide tot een reus die amper in die kamer paste. Een vreemde gewaarwording, soms raakte ik de draad van mijn vragenlijst ook even kwijt, maar het was niet altijd onplezierig.

Ik heb hier vannacht een tijdje uit het raam zitten staren. Het was heel helder en ondanks het licht van de stad kon ik veel sterren onderscheiden. Ik ben geen stargazer, zoals de Engelsen zo iemand noemen, en aan astrologie hecht ik weinig waarde, al is het soms grappig. Maar nu ik je hier dit te vertellen zit, realiseer ik me ineens dat ik vannacht dezelfde soort structuren aan de sterrenhemel heb gezien als op mijn bord bij de Dienst.

Eerst zie je alleen maar lichtpuntjes in de duisternis, letterlijk bedoel ik. Al gauw ontdek je dat de ene ster helderder is dan de andere en langzamerhand beginnen zich voor je oog constellaties te ontfouwen. Je ziet hoe constellaties groepen vormen, hoe die groepen zich onderling verhouden. Je zult er nooit één groot, strak organisatiepatroon in terugvinden, maar wel kleine verbanden, organische structuren.

En dat is vaak genoeg. Jij ging een paar keer per week naar het Concertgebouw en als je dan terugkwam, bulkte je van het kleingeld. Dat soort dingen.

Waar kom je voor, vroeg hij.

Ik piste bijna in mijn broek van de schrik en begon te zweten als een dragonder. Zo zeg je dat toch? Zweten als een dragonder. Of niet? Mijn poriën stonden in ieder geval wijd open en ik stamelde iets over z'n buurmeisje van beneden.

O, heeft Bianca je binnengelaten. Wat wou je hebben? Een laptopje, dvd-recordertje? Edwin heeft je zeker doorgestuurd. Ik heb de nieuwste Sony, een klasse Mac en een prachtig DAT-recordertje. Die hebben die geluidsjongens van de TV ook allemaal.

TV's doe ik trouwens niet in, nou ja, heel soms een mooie portable, B&O of zo, maar die bakbeesten ga ik niet verslepen. Zeg het maar. Bestellen kan meestal ook, maar dat duurt soms even en het kost je wat meer.

In de borstzak van zijn waxcoat begon het te piepen. Hij haalde een gsm tevoorschijn en zei hallo. Een zekere Freerk kreeg de belofte dat hij over een uurtje zou worden teruggebeld.

Mag ik die DAT 's zien, vroeg ik toen hij de telefoon op tafel had gelegd en een sigaret opstak. Met een gebaar van dat-had-ik-meteen-moeten-doen bood hij er mij ook een aan en gaf me een vuurtje.

Drie kwartier later stond ik bij de Surinaamse toko met een DAT-recorder in de binnenzak van mijn waxcoat het gesprek bij de kassa op te nemen, met de oorknopjes van de koptelefoon als microfoon in de knoopsgaten van mijn jas. Naar huis lopend luisterde ik de opname af.

Alles stond er glashelder op, inclusief twee stukjes bulderend geraas. De momenten dat ik mijn portemonnee uit mijn andere binnenzak haalde en er weer instopte, concludeerde ik al snel. Daar moest ik dus op letten.

Als het geen weekend was geweest, had ik misschien nooit hier aan jouw voeten gezeten. Zal ik ze even warm wrijven? Je schuift ermee heen en weer onder het dekbed alsof ze steenkoud zijn.

Had de zondag er niet tussen gezeten, dan had ik een collega de volgende dag vast over Tomas verteld. Misschien had ik dat even goed gedaan als hij niet had vergeten me de adapter mee te geven.

Die zondagavond belde ik bij hem aan. Het duurde even. Omhoogkijkend naar het raam van zijn etage zag ik dat er een scheerspiegel als een spionnetje op het kozijn zat. De deur klikte open. Ik deed hem weer achter me dicht en hoorde hoe boven een deur open ging. Het licht op de trap floepte aan.

Het was een heel gewone trap, zo'n brandgevaarlijk houten ding dat je overal in de oude wijken tegenkomt. Hier en daar zaten er butsplekken in de muur, bij de deur had ik een stapeltje huis-aan-huisbladen zien liggen en onder de trapleuning zaten de katrolletjes nog waardoor vroeger het touw had gelopen waarmee de bewoners de voordeur opentrokken.

Ik had vaak genoeg in zulke trappenhuizen gestaan en toen kleine Bianca me een dag eerder was voorgegaan, had ik alleen maar het dossier van Tomas in gedachten.

Is het jou ooit overkomen dat je ergens binnenstapt en simpelweg weet dat er iets onafwendbaars gaat gebeuren? Dat je niet meer om kunt keren, al zou je het willen? Maar je wilt het ook niet, je weet dat het zo goed is.

Nee?

O.

Iets in dat smalle trappenhuis zei mij dat mijn leven met het beklimmen van de krakende treden een wending nam. Waarheen wist ik niet precies, al had ik het vermoeden dat het niet ongevaarlijk zou worden. Ik moest nodig piesen. Dat moet ik altijd als het eng wordt.

Ik was een beetje bang, maar ook heel rustig. Ik was bereid.

Tomas had de adapter al klaar liggen en bood me weer een sigaret aan. Terwijl ik me over het vlammetje uit zijn aanstecker boog, voelde ik hoe hij me aandachtig opnam en woog.

Of ik een whisky'tje wilde.

Ik knikte.

We gingen aan tafel zitten. Ik was blijkbaar niet te licht bevonden.

Die uitdrukking komt uit de bijbel. Daniël, hoofdstuk vijf. Gods hand schrijft die woorden op een muur en de koning verschiet van kleur en...

We zaten aan tafel dus. Hij keek me nog eens aan en nam een heel klein nipje van zijn whisky, wat ik helemaal niet bij hem vond passen.

Kun jij je mond houden, Hans?

Ik nam een fikse slok – bijna was ik vergeten dat ik de vorige dag die naam had aangenomen – en zei volmondig ja.

Hij had hulp nodig vanavond. Zijn vaste chauffeur en uitkijk bleek die middag zijn been te hebben gebroken op het voetbalveld, maar het moest vannacht gebeuren of helemaal niet.

Ik wist het eigenlijk al, maar het verbaasde me toch.

Ik vroeg om wat voor zaakje het ging. Dat leek me wel getuigen van een professionele instelling, al zei ik ook dat ik weinig ervaring had. Weer het verhaal van die paar kleine waarheden, hè?

Hij wou me vijftienhonderd betalen voor mijn diensten. Ik bedong een percentage, niet hoog, vijftien procent van de uiteindelijke opbrengst, onder één voorwaarde. Dat hij me het vak zou leren. Ik wou leren inbreken.

Ik heb me vannacht nog zitten afvragen waar dat verlangen vandaan kwam, hoe het kon dat ik dat weekend met zoveel gemak aan de andere kant van de wet ging staan, bijna alsof het vanzelf sprak. Eerlijk gezegd heb ik dat weekend helemaal niet aan mijn motieven gedacht. Alles was heel duidelijk, niets leek een reden nodig te hebben. Alles wat ik deed had een vrolijke noodzakelijkheid.

Ik bedenk ineens dat het nog het meest leek op verliefd zijn. Ik was verliefd, niet op Tomas, maar op wat me te wachten stond.

Die eerste keer was een uitzondering op de regel. Tomas bleek later vooral in te breken bij particulieren die goed in het geld en de spullen zaten. Die zondagavond ging het om het magazijn van een hifi-dealer, ergens op een industrieterreintje in de polder

. We reden in zijn auto naar een garage in de buitenwijken waar we overstapten in een klein geblindeerd busje. Tomas haalde nummerborden uit een meegebrachte weekendtas, verwisselde ze met de kentekens die erop zaten en wou me laten weggrijden. Ik wees naar de onderkant van het raam waar nog een oud deel drie van het kentekenbewijs zat.

Heel goed, zei hij en haalde het kaartje uit het doorzichtige hoesje op de voorruit.

Hij vertelde later dat die onachtzaamheid opzet was, een klein testje voor mij. Ik weet dat zo net nog niet.

Het was een anticlimax, onze eerste kraak. Wat ik deed, was niet nieuw voor me. Het oude liedje van wachten en kijken. Het enige verschil met het posten voor de Dienst was dat ik er nu niet op uit was iemand anders te betrappen, maar juist moest voorkomen dat we zelf werden betrapt. En dat Tomas en ik via twee kleine zendertjes en ontvangers met

elkaar in contact stonden. Hij meldde hoe ver hij was, ik dat alles veilig was.

Dat industrieterrein was die avond de meest verlaten plek op aarde, alsof iemand zijn grote handen hield uitgespreid over het asfalt, de loodsen en kantoren en ons zo afschermd van de wereld. Wij konden rustig onze gang gaan.

Op het sein van Tomas reed ik het busje achteruit tegen de personeelsingang. Het gevaarlijkste moment, maar drie minuten later klom hij naast me op de voorbank.

Karren maar, zei hij, niet te hard, gewoon op normale snelheid naar de garage. Hij stak twee sigaretten aan, gaf er een aan mij en zakte tevreden onderuit. Twaalf laptops en zestien dvd-recorders. Mijn vijftien procent bleek na twee maanden op precies 1500 uit te komen. Alsof het zo had moeten zijn.

Die maandagochtend schreef ik een rapportje over Tomas, waarin ik getrouw meedeelde dat ik tijdens de week posten niets had kunnen ontdekken dat op enige onrechtmatigheid duidde. Ik stelde voor het geval te laten rusten. Mocht er nieuwe informatie komen, dan konden we de zaak weer oppakken.

Zo'n advies wordt meestal blindelings opgevolgd. Ik moest er dan natuurlijk wel voor zorgen dat Rosa Spier van de overkant niet weer aan de bel ging hangen. En als ze mij regelmatig op vreemde tijden bij mijn nachtwerkertje zag langsgaan, was dat zeker niet ondenkbaar.

Zo makkelijk als ik tot dusver allerlei grenzen had overschreden, zo erg zag ik op tegen een ontmoeting met de oude Rosa. Maar dat ik haar stil moest houden, daar twijfelde ik geen moment aan.

Ook nu niet. Die vrolijke noodzakelijkheid van dat moment in Tomas' trappenhuis is nog altijd bij me. Ik ben nog steeds bereid. Al weet ik nu niet zo goed hoe ik toen zo ver heb kunnen gaan. Had ik toen geweten wat me nu te wachten staat, dan had ik...

Ja, wat had ik dan gedaan?

Jij bent...

Nee, eerst moet ik het verhaal afmaken. Anders begrijp je het niet, anders kun je me niet helpen.

Ik vind het erg lief dat je me aanhoort, ik wist wel dat jij ook bereid zou zijn. Om naar me te luisteren.

Ik schenk ons wat in. Een heerlijke Saint-Véran. Ik had hem vannacht in je koelkast gezet en er net weer uitgehaald vlak voor ik je per ongeluk wakker maakte. De glazen had ik ook maar vast gepakt.

Het was moeilijk, maar uiteindelijk deden de kleine waarheden weer hun werk. Ik vertelde haar wat ik wist van Tomas. Dat hij en ik voorlopig dief en diefjesmaat zouden zijn. En prompt ging de oude dame er vanuit dat het een undercoveroperatie was.

Ze wist gelukkig niet dat ambtenaren van de Dienst dat helemaal niet mochten, dat alleen de politie daar toestemming voor had en dan alleen in zeer speciale gevallen. In haar ogen was ik een held die zijn leven op het spel zette.

Misschien deed ik dat ook wel, in ieder geval ging mijn bereidheid toen al zover geloof ik. Maar het gevaar kwam niet van onderwereldfiguren die verklikkers voorgoed het zwijgen opleggen, het school eerder in de kaken van Deense

doggen die onverwacht een huis bleken te bewaken of in de gladde steilte van te beklimmen muren.

En dan het zachte ademende gevaar dat ik nooit had kunnen bevroeden: de slapers, de lichamen die languit en weerloos in bed liggen of ineengekropen maar even kwetsbaar woelen onder het laken, de gesloten ogen die ik...

Het viel me dus moeilijk, mijn gang naar Rosa Spier, niet het verhaal dat ik vertelde maar dat ik het haar moest vertellen. Alsof mijn moeder de lege snoeptrommel weer voor mijn neus hield en me vragend aankeek, terwijl de tumtummetjes in mijn broekzak steeds kleveriger werden.

Als Rosa zelf niet tot de bedoelde conclusies was gekomen, had ik haar misschien wel verteld over dat moment in het trappenhuis. En God mag weten hoe ze dan gereageerd zou hebben. Ik moet nog vaak aan haar denken.

Vannacht zag ik haar ineens zitten in die stoel daar, zoals toen die keer tijdens de week posten dat ze me heel helder uiteenzette wat volgens haar de functie was van de Bijstand; onder welke naam voor haar het hele uitkeringsstelsel bleek

te vallen. Eigenlijk was het heel eenvoudig, te eenvoudig vond ik. Toen.

Grofweg 500.000 mensen zijn niet in staat zich zelf van inkomsten te voorzien en er zijn, ruim geschat, zo'n 100.000 vacatures. Met omscholing en soortgelijke maatregelen moet het mogelijk zijn die vacatures op te vullen. Zo help je 100.000 mensen aan werk en inkomsten.

Blijven er 400.000 mensen over voor wie er simpelweg geen werk is. De politiek, de door ons – dat benadrukte ze steeds – gekozen leiders moeten zich ervoor inspannen dat ook die 400.000 zichzelf kunnen bedruipen. Maar zo lang dat onmogelijk is, omdat er gewoon geen banen te vergeven zijn, moet je ze met rust laten, ze geen moedeloos stemmen-de mappen laten aanleggen met honderden sollicitatiebrieven, of ze dreigen met kortingen als ze dat niet doen.

De enigen die je genadeloos moest aanpakken waren die misdadigers – het woord dat ze gebruikte voor fraudeurs – die het vangnet van onze samenleving misbruikten als een hangmat waar hun zomaar nog wat extra geld in de schoot viel.

Die beeldspraak bedacht ze geloof ik ter plekke. Misschien omdat ze Tomas z'n hangmat achter de ramen had zien hangen.

Ze was in beide even fel, in haar verdediging van de eerlijke steuntrekkers – weer haar woord – en in haar woede op die misdadigers die zoals ze terecht opmerkte maar een minime minderheid vormen.

Soms wou ik dat zij mijn moeder was geweest.

Ik leerde inbreken. Tomas was een goede leermeester, ik een snelle leerling.

We stelden elkaar geen vragen, het enige dat hij van me wist was mijn telefoonnummer. Als hij op pad wilde, belde hij met de vraag of ik mee ging squashen. Voor alle zekerheid deden we dat soms ook echt.

En terwijl we rondrenden en zweetten, bespraken we dan de klus. Tomas is veel soepeler en sneller dan ik. Wat hij bij inbraken soms uithaalde, zou ik niet na kunnen doen, maar meestal won ik.

Ik geef nooit op. Daarom versloeg ik hem, daarom kan ik nu overal binnenkomen, daarom ben ik doorgedaan, ook na mijn ontslag. Tomas en Rosa hadden mijn bereidheid nooit begrepen.

Daarom zit ik hier, daarom wil ik je het vragen.

Ik heb vannacht hier aan je voeteneind naar je zitten kijken. Slaap kindje, slaap. Daar buiten loopt een schaap. Dat schaap ben ik, al weet ik niet van wie ik melk zou moeten drinken. Ik ben het schaap van de slapers. Ik heb heel lang buiten gelopen, nee niet op witte voetjes, en nu zit ik binnen.

Klaas Vaak ben ik niet. Dat vind ik ook wel zo'n dom verhaal, daar geloofde ik als kind al geen barst van.

De zandbak, ik was vier, m'n broertje drie. Ik was een race-auto van zand aan het bouwen om mijn benen heen, als stuur had ik een deksel van een emmer fritessaus, weet ik nog. Evert, of Epie zoals hij toen nog heette, zat naast me gewoon een beetje te scheppen, met een forse ouwe pollepel geloof ik.

Ik was net bezig met een tak een versnellingspook te maken, alleen gleed het bolletje zand er steeds af dat als knop op de pook moest dienen en dat ik flink vochtig had gemaakt met tuf. Speeksel heette toen nog 'tuf', net zoals onze achtertuin nog 'de dam' was. 'Kom je bij mij op de dam spelen?'

Raar, hè?

Ik liet een nieuwe straal tuf uit mijn mond op het verbrokkelde bolletje zand in mijn hand stromen en flats!

Epie zwaait me een grote schep zand in het gezicht.

Eerst doet het alleen maar pijn. Het bijt en schrijnt in mijn ogen. Van de schrik spring ik op, in een keer mijn zo

geduldig gemaakte auto verwoestend. Dan komen de tranen. Epie zet het op een blèren. Uit mij kwam geen geluid.

Mijn moeder, de buurvrouw, en even later opa, ze stonden om me heen. Ik hoorde hun vragen, maar zag alleen grote natte vlekken.

Het heeft twee weken geduurd, vol ziekenhuisbezoek en angstige gesprekken tussen mijn vader en moeder, voor ik alles weer zag als voorheen.

Nee, die flauwekul van Klaas Vaak die kindertjes zand in de ogen strooit om ze in slaap te laten vallen heb ik nooit geloofd. Wat een slecht verhaal. Toen tante Esther me het een keer tijdens een logeerpartijtje vertelde, ben ik dan ook pardoes in mijn pyjama naar huis gelopen. Zulke onzin liet ik me niet verkopen.

Op den duur ging ik alleen inbreken, zonder Tomas. Niet om iets te stelen, tenminste niet in de gewone zin van het woord. Ik bleef mijn werk voor de Dienst gewoon doen. Ik wist dat wat ik deed niet volgens de regels was en dat de interpretatie van de oude Rosa ook niet klopte, maar het was voor mij volstrekt vanzelfsprekend dat ik doorging met mijn spuurwerk voor de Dienst.

Ik moest mijn andere activiteiten geheim houden, maar dat betekende voor mij niet dat die twee niet met elkaar te rijmen waren. De gedachte kwam niet eens bij me op. Ik had nu gewoon een veel betere, snellere manier om aan de informatie te komen die ik nodig had.

Soms sloop ik overdag wel eens binnen, als ik wist dat er niemand thuis was. Maar in de buurten waar de meeste cliënten van de Dienst zitten, is het daglicht een slechte metgezel. Te veel pottenkijkers.

Heel soms kwam ik voor de Dienst wel eens in wijken met alleenstaande huizen, zoals toen met Eppo Pleinman. Maar de mensen die daar wonen kunnen zich meestal zelf wel redden. Erik, een collega van de FIOD die me wel eens inlichtingen verschafte, kwam vaak in die buurten.

Het beste moment voor mijn escapades was het duister van twee tot vier uur in de donkere ochtend. Als een dief in de nacht. Dat staat ook in de bijbel. Dat zegt Jezus. Indien gij dan niet wakker wordt, zal ik komen als een dief.

Ik weet wel dat er nachtzusters zijn, nachtwakers en -portiers en andere mensen die om wat voor reden dan ook hun brood verdienen als in de meeste huizen de lichten uit zijn, de verwarming omlaag is gedraaid en de gordijnen gesloten voor de ramen hangen. Maar als ik op dat uur door de straten liep langs al die huizen met hun geloken vensterogen, was het soms alsof heel Nederland in slaap lag gedompeld en ik de enige was die de wacht hield over die onwetende miljoenen. Slaap, kindje slaap, daar buiten loopt een schaap.

Het is een vreemd uur, zo open. En stil. Het grote gedruis van de stad is verdwenen. Elk geluid is alleen.

Een spreekw in een esdoorn, het fladderen en zwoesjen van een door de straat waaiend huis-aan-huisblad, de zachte voetstappen van mijn eigen sportschoenen, mijn vreemd rustige ademhalen, ver weg soms het plotselinge aanslaan van een hond of het door merg en been gaande geile krijsen van een krolse kat vanuit de binnentuin van een huizenblok. Of het wrede – zo ervoer ik het echt – afgaan van een verkeerd afgesteld autoalarm.

De wereld was op die momenten een ei, een zacht donkerdoorschijnende vrucht waarin het leven traag kloppend lag te wachten op zijn geboorte. Alles was nog mogelijk, het

was het uur voor de wereld begon, de stilte, niet voor de storm, maar voor het grote feest. Alles is klaar, straks komen de gasten...

Het gebeurt me de laatste tijd wel vaker dat ik ineens zachtjes ga huilen – soms wordt het ook wel eens janken met diepe halen. Het is verdriet, maar vermengd met vreugde. Eindelijk begin ik het te begrijpen. De vrolijke noodzakelijkheid is zich aan het ontvouwen. Het is ook omdat ik het nu eindelijk aan iemand kan vertellen. Je bent heel lief.

Ik ging dus alleen inbreken. Tomas had me genoeg geleerd. Ik prefereer de methodes die geen sporen nalaten: de open raampjes, het hengelen met installatiedraad – daar was ik zelfs beter in dan mijn leermeester – en het foefje van een plastic card langs een slot halen, niet een bankpasje of een creditcard. Die zijn te klein en iets te hard en breekbaar. Het formaat moet net een slag groter zijn en het plastic stevig maar buigzaam.

Met deze ben ik hier vannacht binnengekomen. Je kunt hem buigen en hij breekt niet. Op den duur gaat hij wel

schilferen, maar dan maak je gewoon een nieuwe. Ik heb thuis een plaatje plastic liggen waar ik ze uit knip.

Alsjeblieft, ik heb hem toch niet meer nodig.

Het maakte mijn werk een stuk simpeler en ik wikkelde zaken veel sneller af. Wat me nog de meeste tijd kostte, was mijn informatie zo in mijn rapport presenteren dat het leek alsof ze langs de normale weg was vergaard. Ik moest me wel eens in rare bochten wringen, maar de Dienst heeft me er nooit naar gevraagd en fraudeurs proberen wel van alles te ontkennen, maar ze zijn niet brutaal genoeg om te vragen hoe de Dienst achter hun financiële geheimpjes is gekomen. Sommigen hadden zich heel slim ingedekt, zoals ene Frans Klein Bolkerink. Drieëneenhalve dag vrijwilligerswerk voor de partij en zogenaamde onkostenvergoedingen bij de vleet. Maar zelfs hij had er nooit aan gedacht te vragen of de informatie over zijn glibberige handel en wandel wel rechtmatig verkregen was. Niemand is er ooit achtergekomen.

Misschien kwam dat vooral doordat ik zelf nooit aan de rechtmatigheid twijfelde. Ik wist donders goed dat het volgens de wet niet klopte, maar ik was er heilig, ja dat is het woord, heilig van overtuigd dat het moest gebeuren. Niet om die fraudeurs te pakken – rechtvaardigheid was nog steeds

niet mijn motief – maar eenvoudigweg omdat ik moest doorgaan op de weg die voor me lag. Ik had een doel gekregen, al had ik nog geen flauw vermoeden wat dat was, waar het lag of waar het me heen zou voeren.

Eigenlijk kwam het door een misrekening. Het was een zachte, bijna zomerse nacht in mei. Ik stond in de achtertuin onder het licht van een haast volle maan en het raam stond open, een tuimelraam, maar met een verticale as.

Een makkie. Ik duwde het gordijn aan de muurkant, waar het vrijwel altijd vastzit, voorzichtig een stukje opzij zodat niet plotseling het geluid van gordijnen over de rails door de stilte zou scheuren. Geen vensterbank, zag ik meteen. Dan kon ik er ook niks vanaf gooien als ik de kamer in zou stappen.

Toen mijn ogen zich hadden ingesteld op het schemerduister daarbinnen, ontwaarde ik een klein bureautje met een PC erop. Hebbes. De gegevens die ik zocht, lagen waarschijnlijk binnen handbereik. Met mazzel haalde ik ze zo uit een bureaulade. Pech betekende dat ik de computer aan moest doen om daartussen de bestanden te snuffelen – ik had ook altijd diskettes en een zipdrive bij me voor het geval dat.

Er stonden vlak achter het raam geen zaken die me konden verraden. Geen staande lamp die met veel geraas kon kapseizen, geen flessen die als rinkelende dominostenen konden omvallen, geen prullenbak waar ik met mijn grote voeten in kon stappen. Zulk soort capriolen had ik me al

vaak voorgesteld, maar er was die nacht geen gevaar dat ik in mijn eentje voor Laurel en Hardy zou gaan spelen.

Behoedzaam duwde ik het raam zo ver open dat het haaks op de sponning kwam te staan. Met mijn rechterhand hield ik het gordijn omhoog, ik zette mijn linkerbeen in de kamer en met mijn andere hand trok ik mijn lijf naar binnen. Zachtjes liet ik het mosgroene gordijn weer op zijn plaats vallen.

Het scheelde niet veel of ik was er dwars doorheen weer naar buiten gesprongen, maar mijn angst ontnam me de kracht. Ik zakte langzaam door mijn knieën en staaarde naar het bed.

Ik was een werkkamer binnengestapt, dacht ik, en nu zat ik op mijn hurken in een slaapkamer. Ik had de domme fout begaan te denken dat die twee altijd gescheiden zijn. Maar niet iedereen is zo ruim behuisd.

Het is een tweepersoons bed en het staat in de andere hoek van de kamer. En er ligt een man in. Hij slaapt. Hij ligt op zijn zij met zijn gezicht de kamer in gewend, de knieën iets opgetrokken onder het donkere dekbed dat van zijn rug is geschoven. Hij is naakt.

Zijn rechterhand schuilt onder zijn bebaarde rechterwang, zijn linkerhand ligt half verdwenen tussen zijn benen. Hij is wat kalend en behoorlijk grijs op de slapen, maar op zijn borstkas en bollend buikje kroest dik donker haar. Zijn horloge met leren bandje heeft hij nog om.

Op het nachtkastje ligt een boek van Toon Hermans – de titel kan ik niet lezen – daarbovenop rust een metalen brilletje. Er staat een wekkerradio naast die 2 uur 53 aangeeft. Hij slaapt.

Zo nu en dan pruttelt er een speekselbelletje tussen zijn lichtjes pruilende lippen. Ze zijn net niet helemaal gesloten. Zelfs in het maanlicht dat door de dunne gordijnen schijnt, is te zien dat hij een grove huid heeft en schuin boven zijn linkerwenkbrauw prijkt een wratje. Zijn neus is vreemd recht en glad in dit gezicht. Het is een blind gezicht, denk ik terwijl ik ernaar kijk.

Misschien komt dat door de rode moetjes die aan weerszijden van zijn neus staan – hij draagt die bril op het nachtkastje al jaren. Maar gesloten oogleden maken niet alleen de ogen blind, heb ik ontdekt. Al die slapers met hun sprekende, maar blinde gezichten. Jij bent de eerste die ik in de ogen kijk.

‘The rain sounds so cool when it hits the barn roof and the horses wonder who you are.’ Het was buiten zachtjes gaan regenen – er is niets vredigers dan het geluid van zachte regen in de nacht – misschien schoten die regels uit *Raspberry Beret* me daarom te binnen.

Maar het was de laatste regel die traag door mijn hoofd bleef kloppen. En de paarden vragen zich af wie je bent. Daar in een vreemde slaapkamer zittend op mijn hurken ingeklemd tussen venster en bureau vroeg ik de vraag van de paarden aan een onbekende man van midden veertig die half bloot gewoeld in zijn bed lag te slapen.

Wie ben jij?

Ik schrok van mijn eigen stem. Ik had de vraag hardop gesteld.

Maar in de andere hoek van de kamer bleef het ademhalen rustig doorgaan en buiten ruiste de regen voort. 2 uur 58 stond er in rood digitale letters op de wekker te lezen.

Vijf minuten. Ik had het idee dat ik uren had zitten staren naar een onbekende man in een vreemd bed – ik kende zijn naam, zijn nummer, zijn dossier, had een vermoeden van hoe hij licht fraudeerde, maar vroeg me af wie hij was. Ik kwam overeind, hield het gordijn omhoog en stapte naar buiten.

Pas de volgende ochtend bij het ontbijt besepte ik dat ik er überhaupt niet meer aan gedacht had om de gegevens te zoeken waarvoor ik was gekomen.

Misschien gaat het altijd zo. Bij toeval.

Hetty vertelde soms over haar christelijke opvoeding. Gelovig was ze niet meer, maar ze hield nog wel veel van bijbelse voorstellingen. Ze had me haar verzameling geïllustreerde kinder- en gewone bijbels wel eens laten zien. Eentje was made in Hongkong. Daarin zagen Jezus en Mozes en David en Goliath en Maria er allemaal uit als Chinezen. Petrus ook.

Haar ouders waren van de Gereformeerde Bond, het zwaar op de hand zijnde deel van de Hervormde Kerk als ik het goed onthouden heb.

Alles was genade. De mens was een miezerige zondaar en kon niets goeds doen. Al het goede in een mensenleven was niet zijn eigen verdienste, maar kwam voort uit Gods oneindige goedheid en genade. En wie niet van die genade gediend was, kon naar de hel.

Of hoe zei ze dat ook al weer. Ik zie haar nog voor me. Ze zat strak rechtop in bed, naakt – ze leek zichzelf even vergeten – er school iets van woede in haar stem.

‘Hij zal worden uitgeworpen in de buitenste duisternis, daar waar het geweest is en tandengeknars.’

Ik kende dat woord eigenlijk alleen van vroeger, van het schoolplein, genade. Het was iets waar je om vroeg of wat je schonk, al naar gelang je onderop lag na een vechtpartij of triomferend bovenop je tegenstander zat en hem smalend vroeg of hij genade wou. Het machtswoord van schooljongetjes in het ritueel van de pikorde.

Horloges en brillen werden eerst afgedaan en aan omstanders gegeven. Wie zijn toevlucht nam tot krabben, bijten, spugen of aan de haren trekken, had bij voorbaat verloren en viel overal buiten. Het antwoord op de genadevraag was het onherroepelijke einde van elk gevecht, al kon dat soms lang op zich laten wachten als de trots van de jongen onderop groter was dan zijn kracht.

Heel, heel soms begon zo'n verliezer daarna opnieuw. Dat maakte het alleen maar erger. Die doorbreking van de code bestempelde hem tot in lengte van dagen als de grootste en meest onbetrouwbare zieligerd.

Er was niet zo'n verschil, vond ik toen, tussen die genade van God en die van ons op het schoolplein. Misschien verbaast het je, maar ik schonk vaker genade dan dat ik erom moest vragen.

Je hebt gelijk. Dit was niet wat ik wou vertellen. Dat toeval, het zogenaamde per ongeluk dat me aan jouw voeteneind heeft gebracht, dat hoor ik mijzelf nu soms genade noemen. Niet dat ik nu elke zondag in de kerk zit, maar genade is iets anders voor me geworden, de gunst der goden, Gods misschien wel.

Genade is de oude Rosa Spier die een brief schrijft over een klaploper, genade is dat die brief op mijn bureau terecht komt, genade is de kleine Bianca die voor me de trap op stuift, genade is dat Tomas vergeet de adapter aan mij mee te geven, dat hij net dan een nieuw dievenmaatje nodig heeft, dat een werkkamer ook een slaapkamer blijkt te zijn, dat ik in de archieven jouw dossier in handen krijg.

Dat wou ik vertellen. Genade is het kijken naar de blinde slapers, de uren van openbaring aan vreemde bedden.

Ik ben die ochtend na de eerste keer naar mijn werk gegaan, maar ik was er niet. Ik zat nog steeds daar in dat hoekje bij het raam in die slaapkamer. Ik hoorde de regen ruisen, ik zag donker borsthaar op en neer gaan, de moetjes op de neus, het boek op het nachtkastje, de stofpluizen onder het bed, het kleine litteken op de buik.

Mijn chef heeft me naar huis gestuurd. Ze keek me wat vragend aan. Ik mompelde iets over amper geslapen en veel zaken onder handen.

Ga maar naar huis, je hebt de laatste tijd hard gewerkt en goed ook. De boog kan niet altijd gespannen zijn, zei ze.

Een week heb ik thuis op de bank gezeten en in bed gelegen. Ik voelde me zwaar als een zwangere koe. Mijn gewrichten waren pijnlijk, ik zweette onophoudelijk. De arts van de Dienst dacht aan een combinatie van een virusje en lichte oververmoeidheid. Dat ging wel weer over.

Hij had gelijk. Het zware, het pijnlijke, het zweterige verdween.

En helderheid verscheen.

Ik heb me weer op de Dienst gemeld en ben aan het werk gegaan. De nacht wist ik was mijn terrein. Daar lag

mijn taak. Hoe en wat was me nog niet duidelijk, maar dat zou komen.

Een middag in het archief leverde me mijn eerste wijk op. Wijk voor wijk zou ik de stad afwerken. Tot hier had mijn weg langs Rosa Spier, Tomas, hadden mijn inbraken links en rechts me geleid, de bedden van al die slapers die per definitie schoon zijn.

Tomas belde. Hij had me al de hele week proberen te bereiken – na het bezoek van de dokter had ik de stekker eruit getrokken. Hij had een klusje en al een vervanger voor me als het niet anders kon, maar hij deed het toch liever met z'n makker Hansie. Dit was net iets voor mij. Morgennacht, een bungalow aan de rand van de stad.

Ik vertelde hem hoe ik me de afgelopen week gevoeld had. Dat ik er liever van afzag. Oké, hij had toch al niet meer op me gerekend en die ander was ook geen groentje. Volgende keer beter.

Ik wist in welke wijk hij bezig zou zijn en het tijdstip lag ook voor de hand. Ik zag het busje al gauw staan en zette mijn auto een straat verder neer.

Inbrekers zijn op hun hoede voor late honduitlaters, dronken feestgangers en surveillerende politieagenten, maar niet op iemand die de schaduwen kent.

Ik zag hoe mijn nachtwerkertje op het dak van de garage een lichtkoepel losschroefde – hij wist blijkbaar dat er niemand thuis was; hij zou nooit het risico nemen dat vallende moeren of bouten iemand in huis zouden wekken. Hij haalde het plexiglas eraf en liet zich naar beneden zakken.

Ik haastte me terug naar mijn auto, belde 112 met de diensttelefoon en reed naar huis. Bij de rotonde zag ik al twee wagens aan komen scheuren. Ze waren slim genoeg om wel zwaailicht, maar geen sirene te gebruiken.

Hij was een dief, maar hij zou nooit praten wist ik. Dat was zijn eer te na. Ik moest de band met Tomas doorsnijden. Dit was de grondigste manier. De taak die nu voor mij lag, sloot uit dat ik nog langer samenwerkte met de jongen die me in al die inbraaknachten dierbaar was geworden. Er zat niets anders op.

Eigenlijk had ik een camera mee moeten nemen op mijn bezoeken. Dan had ik je nu al mijn slapers kunnen laten zien.

Het verformfaaide jonge stel in de gele kamer. De tandeloze oude vrouw die haar slaapkamer tot aan het plafond had vol gestouwd met langzaam verstoffende droogbloemboeketten en alleen van de deur naar het bed nog wat loopruimte open had gelaten.

De magere alcoholist tussen zijn lege flessen wijn en stapels oude kranten. Het Tamil-echtpaar en hun drie kinderen op een hagelwitte kamer van vier bij vier, met de baby bij hen in bed en in het stapelbed tegen de andere muur de twee jongens. Die mooie oude vrouw met haar verwrongen handen met op het kamertje ernaast haar kleindochtertje dat in haar droom haar papa riep. De zware elektrotechnicus met zijn verzameling schelpen in een wandvullende vitrinekast. De hevig snurkende man zonder rechtervoet met de prothese naast zijn bed.

De kleine vrouw die rechtop in bed ging zitten en een minuut lang naar de hoek staarde waar ik mij naast haar klerenkast genesteld had, die uit bed stapte, naar de keuken liep en terugkwam met een glas water.

Bijna had ik haar aangesproken, maar ze was me voor.

Ga nou maar slapen, ouwe blinde, je beeld het je maar in.

Ze had ook nergens licht aangedaan, bedacht ik me later. Pas tegen de ochtend sliep ze de slaap der onnozelen en kon ik haar weer alleen laten.

Het echtpaar van eind veertig onder hun grote roze klamboe. Ik was via de voordeur in een donker trapportaal binnengekomen en zat in de gang met mijn rug tegen de muur door de open slaapkamerdeur naar hen te kijken.

Het was een klamme nacht, de balkondeuren stonden open, ze hadden alleen een laken over zich heen.

Zij woelde en kroelde steeds dichtertegen hem aan, ging hem zoenen en likken. Traag en loom begon hij haar te antwoorden. Langzaam rolde hij haar op haar rug, zij spreidde haar benen als een vlinder haar vleugels, geleidde hem naar binnen en wiegde hem op haar heupen. Steeds harder kraakte het spiraal, steeds wilder golfdende plooien van de klamboe, tot hun zachte kreunen even stokte en eerst zij, toen hij, diepe steunen slaakte.

Even later maakte de halfslaap der liefde plaats voor voldaan zagen uit haar neus en zacht geblaas uit zijn mond.

Met een halve draai rolde ze hem van haar af, waarop zij zacht ging blazen en hij zijn reutelsnurk liet horen.

Er liepen tranen over mijn wangen en ik merkte dat mijn hand als die van een kleuter een erectie zat te kneden.

Het was een stille nacht, een van die dagen tussen kerst en oudjaar die nergens bij lijken te horen, niet bij het jaar dat achter je ligt, niet bij het jaar dat komen zal. Een niemandsland van tijd in de vroege winter.

Kerstavond ben ik bij m'n broer geweest in die straat van die man in dat witte overhemd met die roze Kadett. Het eten was goed, maar het gesprek stokte steeds. Ik was doodmoe en mijn gedachten waren bij mijn slapers.

Thuisgekomen dook ik meteen mijn bed in waar ik beide kerstdagen met lichte koorts doorbracht. Die niemandsdagen werkte ik officieel, maar ik lag overdag in bed of ik liep door de straten van de stad te kijken of ik misschien een van mijn slapers herkende.

De tweede dag kwam ik langs een kerk. De deur stond open. Er werd op het orgel gespeeld, heel zacht en licht alsof de organist de winterslaap niet wilde verstoren van de doden onder hun stenen in de zijbeuken. Ik heb daar in een van de achterste banken gezeten tot een jonge vrouw me aanstootte en zei dat ze de kerk ging sluiten.

's Nachts ben ik op pad gegaan in een nieuwe wijk. Het was windstil, het vroor denk ik licht. Een neonklok bij een

juwelier gaf drie uur aan. Het adres dat ik wilde bezoeken had direct aan de straat een achtertuin. Langs de gevel van de keukenuitbouwen zat half verscholen achter een hoge spar een oude roestige brandladder die bij de eerste etage begon.

De spijlendeur in het hek opende ik met mijn plastic kaartje. Met een takje ertussen klemde ik hem dicht, maar niet op slot, en ik sloop verder. Ik haalde het bergbeklimmerstouw onder mijn jack vandaan, gooide het om de tweede sport en testte voorzichtig of die mijn gewicht zou houden. Een politiewagen reed voorbij en verdween om de hoek.

Langzaam hees ik me omhoog, me met mijn voeten afzettend tegen de muur. Toen ik met mijn achterhoofd langs de halve cirkelkooi om de ladder schuurde, trok ik me verder langs de sporten omhoog tot ik mijn voeten op de onderste kon zetten om het touw op te halen en even uit te rusten. Op adem gekomen klauterde ik verder naar de vierde verdieping.

Ze had het me niet makkelijker kunnen maken. Het raam was alleen dicht getrokken en op geen enkele manier vergrendeld. Ik peuterde het open en over het plankiertje naast

de ladder schoof ik mezelf naar binnen op de wasmachine die daar stond. Daar bleef ik even zitten om mijn ogen aan het donker te laten wennen. Bijna zette ik mijn linkervoet in een mand met wasgoed toen ik eraf kwam, maar ik zag hem nog net op tijd. Voor in het huis tikte zachtjes een klok. De adem van een slaper hoorde ik nog niet.

Ik liep de gang in en tuurde door de spleet bij de scharnieren van een openstaande deur. Een kamer en suite, de schuifdeuren waren achter de muurkasten geschoven. Voor, tussen de twee ramen stond de klok die ik had gehoord. Ik ging naar binnen.

Midden in de kamer staand zag ik dat de achterkamer de plek was waar ze lag. Daar stond het bed en zag ik het witte dekbed heel, heel lichtjes op en neer gaan.

Zo rustig is haar ademhalen dat je het pas hoort als je je oor vlak boven haar gezicht houdt.

Net voorbij de schuifdeuren schuin tegenover het bed stond een stoel, een oud eiken geval bekleed met groen nieuw fluweel. Bovenaan de hoge rug hing een dun kussentje.

Waarom weet ik nog steeds niet, maar ik ben er meteen in gaan zitten. En heb zitten kijken naar dat gezicht dat ik nu zo goed ken.

Toen ben ik in slaap gevallen.

Toen heeft de nachtwacht geslapen. Twee uur lang. Samen met haar. Zij in haar bed, hij in haar stoel.

Begrijp je nu waarom ik bij je terug moest komen, waarom jij het bent die mijn verhaal moest horen? Dat het om jou ging, wist je al toen ik over de brandladder en de spar begon. Ik zag het aan je ogen. Maar had je ooit kunnen vermoeden dat ik hier bij jou geslapen heb? Dat jij mijn slaapster bent, maar ook mijn schaap.

Toen ik weer buiten over straat liep en de eerste trams uit de remises kwamen, begon het zachtjes te sneeuwen. Witte vlekjes in de oranje donkerte van een stad die nog niet echt wakker wilde worden.

De dag na nieuwjaar kreeg ik dat kaartje, dat kaartje van Hetty uit Berlijn.

Ze logeerde bij de moeder van haar nieuwe vriend, een Duitse vertaler die in Dublin voor een of andere EU-stichting werkte. The Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, zo heette die.

Ze had het erg naar haar zin en hoe ging het met mij? De beste wensen voor het nieuwe jaar. P.S. Mooi schilderij, hè?

R. Leinweber, *De bevrijding van Petrus*, stond er achterop. Ik had de voorkant nog niet eens bekeken. Een typisch Hetty-kaartje. Maar de Petrus die ik nu voor me zag was geen Chinees.

Een woest bebaarde blanke in een donkere mantel kijkt schichtig of nors – dat is op dat formaat niet echt uit te maken – naar slapende soldaten terwijl hij langs hun heen wegvlucht over een stenen trap. Een engel heeft hem bij de hand genomen.

*Twee aan m'n hoofdeind,
twee aan m'n voeteneind,
twee aan m'n linkerzij,
twee aan m'n rechterzij,*

*twee die me dekken,
twee die me wekken,
twee die me wijzen,
naar 's hemels paradijse.*

Mijn moeder zong dat vroeger soms voor we slapen gingen, toen ik nog heel klein was. Ze las ook vaak voor uit de kinderbijbel. Verder had ze het nooit over geloven. Maar er hing wel een kruisje boven het bed van mijn ouders, weet ik nog. Ik herinner me de laatste tijd zo veel.

Het is nacht. Op dat schilderij van die Leinweber. In het duister heeft een engel Petrus bij de hand genomen en hem uit de gevangenis gehaald.

Vleugels, tendere gestalte in een lang licht gewaad, golvende lange haren rond een bleek smal gelaat, engelen lopen langzaam door de lege straat...

Dat kwam zomaar, dat laatste, die engelen in die lege straat. Langzaam waakzaam laakzaam wangzaam.

Sorry. Ik wou zeggen dat die engel op die kaart er een was zoals ik ze wel vaker had gezien, in Hetty's bijbels, op plaat-

jes in schoolboeken vroeger, in moeders kinderbijbel. Niet echt bijzonder. Hij, of zij – dat weet je nooit bij engelen – is er, en ook niet. De voeten verdwijnen in de schaduw van de trap, de vleugels gaan op in het grijs van de muur. Een gewone engel en toch is hij altijd bij me ge...

Me bij gebleven, wou ik zeggen.

Mag ik een sigaret van je, nu kan het wel weer, nu maakt het toch niks meer uit.

Ik denk dat het komt doordat het nacht is. Ik ken dat licht nu zo goed. Ik kan die zo gewone engel voor je uittekenen. De halfopen, wijzende linkerhand, de stoffen band om het middel, de vlekjes maanlicht op de schouders.

Dat had Rosa Spier ook. Vlekjes maanlicht op haar schouders.

Ze lag op bed te slapen. De gordijnen waren open, de maan scheen door de vitrage, op haar schouders. Het had lang geduurd voor ik durfde toe te geven dat het moest.

De brief die ze aan de Dienst had geschreven, was gelukkig aan mij gericht. Ze vroeg zich af hoe het toch stond met mijn onderzoek. Ze was een tijdje bij een nicht in Engeland geweest, net in de tijd dat ik Tomas had moeten opofferen. Dat hij in de gevangenis zat, was niet tot haar doorgedrongen. Helaas.

Toen ik anderhalve week later ontslag kreeg – ik verscheen soms een paar dagen niet en de laatste maanden rondde ik geen enkele zaak meer af, ik wilde niet meer – toen moest ik wel. Ik kon me mijn bezoeken aan de slapers niet laten afpakken, ik wist dat ik dat niet mocht toelaten.

Dat wist ik. Als Rosa Spier navraag zou blijven doen, zou ook ik in de gevangenis belanden en 's nachts alleen nog maar door mijn cel kunnen ijsberen. Ik was bereid, als het moest. En het moest.

Vlekjes maanlicht op haar schouders. Ze was nog sterk, veel sterker dan ik verwacht had. Maar tegen mijn kracht en gewicht kon ze niet op.

Het was een worsteling, een gevecht, haar blinde armen maaiden eerst. Toen pakten haar handen mijn heupen. De kracht van die kleine, tengerere handjes. Ik voelde iets knappen op mijn linkerheup. Geen bot, een spier denk ik.

Sindsdien voel ik die heup bij elke stap.

Ik hoorde ergens een klok drie uur slaan. Even later liet ze los.

En weer verraste ze me. Toen ik het kussen van haar gezicht haalde, staarde geen grote doodsogen me aan, geen opengesperde, verwrongen mond. Alleen het grijze haar was wat door de war. Maar haar ogen waren gesloten, haar lippen lichtjes van elkaar.

Ze leek een van mijn slapers. Kwetsbaar, vredig. Vlekjes maanlicht op haar schouders.

Ik heb het kussen weer naast haar hoofdkussen gelegd, het dekbed wat rechtgetrokken en het haar van haar voorhoofd gestreken.

Vlekjes maanlicht op haar schouders. En vannacht zag ik haar hier zitten in die stoel.

Begin je het een beetje te begrijpen?

En toen zat ik aan de andere kant.

Eerst kreeg ik nog WW. Die willen ook alles van je weten en je moet steeds weer opdraven met gegevens en sollicitatiebrieven. Maar de WW houdt tegenwoordig snel op en dan zit je in de RWW, zoals de bijstand officieel heet.

Ze kijkt me vaak wat meewarig aan. Mieke Verhoop heet ze. Ik heb haar geloof ik wel eens in de kantine gezien. En zij heeft in diezelfde kantine vast verhalen over mij gehoord.

Uit een soort medelijden gaat ze meestal op de verpleegsterstoer. Alsof ik een zielig geval ben, mezelf niet kan redden en de helpende hand van uitgedroogde trutten als haar nodig heb. Als ze het grote werk eens kende dat ik op mijn schouders tors, de nachten die ik doorbreng aan de bedden van mijn slapers.

Zittend aan de andere kant van die tafel die aan beide kanten in de muur verankerd is zodat je er niet om heen kan lopen, stort ze haar weeë moederlijkheden over me uit. Dan zou ik die schrale kop van haar het liefst door dat witte tafelblad heen persen, maar ik blijf haar altijd sullig en deemoedig – dat woord heb ik me nog maar pas weer eigen gemaakt – antwoord geven op haar vragen.

Gelukkig heeft ook zij altijd genoeg aan halve waarheden. Bovendien doe ik in de ogen van de Dienst niets verkeerd, al dreigde ze de laatste keer dat ik zou worden gekort als ik niet echt werk zou gaan maken van mijn sollicitaties. Alsof ik daar tijd voor heb.

Maar kan ik het haar kwalijk nemen?

Ze kent mijn verhaal niet. Jij kent het nu bijna, jij moet het begrijpen. Jij zult het begrijpen.

En ik heb haar vorige week gezien. Hoe ze lag te slapen in haar bed.

Sinds ik me alleen nog maar aan mijn slapers hoef te wijden, doet het er niet meer toe of ze geld krijgen van de grote baas, de staat, of van een kleine baas, een werkgever. Ze zijn me allemaal even lief. Ook Mieke Verhoop.

Ze lag onder haar paars satijnen dekbed te woelen en zachtjes te kreunen. Ze zweette ook. Haar dofbruine haar plakte op haar voorhoofd. Er brandde een kindernachtlampje in een stopcontact, een lichtpaars olifantje met lichtgevende oogjes. Half onder haar bed lag een boek. Frans Kellendonk, *Mystiek lichaam* kon ik nog net lezen. Daarnaast een rode beha.

Ik moest een grinnik onderdrukken. Ze had me meer een vrouw van vleeskleurig ondergoed geleken.

Ik heb een paar uur naar haar zitten kijken. Toen was het goed – ze lag nu heel rustig te slapen – en ben ik weer naar huis gegaan.

Achter haar tafel in het hokje bij de Dienst haalt ze soms het bloed onder mijn nagels vandaan, maar ze is ook maar een slaapster. En ik ben het schaap.

Ik ben de engel die Petrus bevrijdt gaan opzoeken in de bijbel. Eerst had ik alleen die ik van school had gekregen, toen ik eindexamen deed. Maar op een keer liep ik langs een tweedehandsboekenwinkel en zag ik er een liggen in de etalage. Die heb ik toen gekocht. Een Rembrandtbijbel. Hetty had er ook een. Hij was niet goedkoop, maar wel heel mooi. Dat is belangrijk.

Het verhaal stond in ‘De handelingen der apostelen’. Dat klinkt net alsof het een of ander reglement of handboek is. ‘Handelswijzen van ambtenaren van de Sociale Dienst’. Dat heb ik thuis nog altijd ergens liggen.

Petrus en de engel. De Joodse leiders vinden Petrus en de andere discipelen nogal lastig – dit speelt zich af als Jezus er niet meer is – en koning Herodes wil bij hen in het gevlei komen en dus zet hij Petrus achter slot en grendel ‘onder bewaking van vier viertallen soldaten’.

Dat blijkt niet genoeg te zijn want op een nacht, een nacht, komt er een engel die hem bevrijdt, alle zestien bewakers, ketenen en gesloten poorten ten spijt. ‘En buiten gekomen, gingen zij één straat ver en terstond daarna verliet de engel hem.’

Ik had het verhaal opgezocht omdat de engel me niet losliet, maar ik was niet verdacht op wat er volgde na de bevrijding.

Petrus gaat naar een huis waar de anderen bij elkaar zitten. Hij klopt aan. Een slavine, 'met name Rode', kijkt door een luikje in de deur en is van blijdschap zo in de war dat ze hem buiten laat staan en naar binnen rent om het aan de anderen te vertellen. En die geloven haar niet en zeggen dat ze uit haar nek kletst.

Maar Rode blijft volhouden en dan zeggen ze het. Ze zeggen: 'Het is zijn engel'.

Het is zijn engel.

Zijn engel.

Even later blijkt het natuurlijk gewoon Petrus te zijn, maar daar gaat het niet om. Zijn engel, het is zijn engel, denken ze. Petrus is door Herodes vermoord en nu staat zijn engel voor de deur, denken ze. Begrijp je het?

Vlekjes maanlicht en vannacht zie ik Rosa Spier hier in jouw stoel zitten. Jij draagt in je slaap een engel om je hals.

Ik geloofde al dat het zo was en ik was al bereid, maar nu weet ik het echt zeker, sinds vannacht. Daar kan ik alleen maar dankbaar voor zijn. Voor die laatste tekens.

Eigenlijk wilde ik het al vanaf die eerste keer. Sinds die vijf minuten dat ik op mijn hurken ingeklemd tussen venster en bureau in de kamer zat waar mijn eerste slaper zijn dromen droomde. Toen is het verlangen in mij geboren.

Naar wat wist ik niet. Ik volgde de weg, maar het einde was nog lang niet in zicht. Ik was de slaapwandelaar die de bedden van de slapers bezocht. En het verlangen groeide.

Ik was het domme schaap dat waakte over de slaap van de woelers, de comateuzen, de naakten, de sokkendragers, de uitgeputten en beschonkenen die hun kleren nog aan hadden, de languitgestrekten en de in elkaar gedokenen, de snurkers en de blazers, de eenzamen en de verstrengelden. Ik was hun schaap.

Maar niet lang meer. Mijn uur is nabij. Het zaad van verlangen is in goede aarde gevallen. En straks zal ik vallen. Wij hebben samen geslapen, jij en ik. Wij zijn twee schapen van één kudde. Jij bent het die de slaapwandelaar zal geven wat hij zoekt.

Zelf kan ik het niet doen. Geen mens kan zichzelf bevrijden. Jij zult mij mijn bevrijding brengen. Ook Petrus kreeg zelf zijn ketenen niet los.

Niemand zal het weten. Ik heb het allemaal uitgedacht. Kijk, deze heb ik meegebracht om het helemaal echt te laten zijn.

Het is de enige keer geweest dat ik een van mijn slapers iets ontnomen heb. Het ging vanzelf.

De kamer was kaal, Spartaans. Kast, stoel, eenpersoonsbed, peertje aan het plafond en een legerkist die met het deksel open tegen de muur stond.

Het was een lange man die in elkaar gekropen lag te slapen. Zijn ademhaling klonk heel gejaagd, angstig bijna. Er zaten dekens in de kist, van die grijze paardendekens. Daarbovenop lagen kaarten van Vlieland en Schiermonnikoog, een kompas en dit ding hier. Het deed me op de een of andere manier aan die film denken waar ik het over had, Taxi Driver. Misschien heb ik het pistool daarom wel in mijn zak gestopt.

Als je me nu vertelt waar je je pasjes opbergt, dan stop ik die in mijn binnenzak. Een echte inbreker. En ik heb thuis ook nog wat spullen staan uit de tijd met mijn nachtwerkertje.

Veel contant geld zul je wel niet hebben, geef me maar een vijftigje of zo. En sieraden. Je hebt niet veel, maar wel een paar mooie stukken geloof ik.

We doen het zo. We zetten je keukenraam wijd open. Ik ga in de vensterbank zitten met mijn benen op de wasmachine, alsof ik mezelf weer op het plankiertje van de brandladder wil schuiven om me uit de voeten te maken.

De vierde verdieping is hoog genoeg en die tegels in de tuin hard genoeg en er staat ook nog een barbecue met lekker scherpe punten. De spar staat net buiten bereik. Mijn plan is "foolproof", zoals de Engelsen zeggen.

Ik weet het. Het is niet niks wat ik van je vraag. Er is moed voor nodig. Maar die heb jij. Ik weet dat jij ook bereid bent. Wij hebben samen geslapen. Als ik niet deze weg moest gaan, zou ik je ten huwelijk vragen.

Ik heb het pistool in mijn hand. Jij pakt mijn voeten beet, stevig. Ik schiet. Nee, ik zorg dat de loop ver langs je wijst, naar het plafond. Of naar de kastjes boven het aanrecht.

De kastjes. Goed. Ik schiet en jij – je hebt nog steeds mijn voeten beet – geeft me een enorme douw.

Je duwt me met alles wat je in je hebt het raam uit.

En dan ben ik weg. Dan val ik.

En als ik gevallen ben, zal ik een engel zijn.

En over jou waken. Over jou en al mijn slapers.

Kom, mijn uur is gekomen.

De monoloog *Schaap van de slapers* ging bij
theatergroep Zeenzucht in première op
22 februari 2001 in de Toneelschuur in Haarlem

Spel Chris Junge

Regie Erik Koningsberger

Hans Kloos, dichter, schrijver, vertaler

Vertaalt behalve poëzie en proza, ook toneel-, radio- en filmwerk van onder andere Lars Norén, Thomas Tidholm, Michel van der Aa, Shakespeare, Ruben Östlund, Roy Andersson en Matthew Barney.

Schreef de monoloog *Schaap van de slapers* (première 2001) en maakt ook in zijn poëzie vaak gebruik van stemmen zoals in de bundel *De interviews* (2013)

www.hanskloos.nl